

GLASILO DELOVNE SKUPNOSTI
TOVARNE OBUTVE

Peko

čevljar

JUBILEJNA ŠTEVILKA

TRŽIČ

LETNIK XII

Sedemdesetletnica, ki jo praznuje Tovarna obutve Peko v letošnjem letu, je častitljiv jubilej. Z jubilejno številko Čevljarja želimo dati tej visoki obletnici poseben poudarek. Zajeti hočemo najpomembnejše zgodovinske trenutke porajanja čevljarstva iz nekoč zelo močne in sloveče tržiške čevljarstva, nastanek naše tovarne in njen nenehni strmi vzpon ter razvoj tehnologije v njej zlasti v zadnjih desetih letih. Posebno mesto smo posvetili trenutnemu stanju v dinamičnem gibanju poslovanja podjetja in na koncu smo skušali orisati bodočo razvojno pot našega dvatisočpetstočlanskega kolektiva.

Med številnimi jugoslovanskimi proizvajalci obutve je naše podjetje najstarejše, čeprav je nastalo šele kot tretje v Tržiču, trideset let za prvo čevljarstvo tovarno. Čevljarstvo v Tržiču pa ima še starejšo tradicijo, saj ga omenjajo zelo stari pisani viri. Pred sto leti, to je v dobi prehajanja čevljarstva v industrijo v svetu in tudi v Tržiču, je tržiški okoliš proizvedel 500.000 parov obutve letno in prodajal na Kranjsko in druge dežele Avstro-Ogrske monarhije, kjer je bila zelo cenjena zaradi kakovosti in zmerne cene.

Danes izdelamo nekaj več kot dva milijona parov obutve in smo, kot pravijo, vodilni v proiz-

vodnji modne obutve, predvsem pa po količini proizvedenih parov te obutve. Doma in v svetu prodamo štiri milijone in pol parov obutve, kar je posledica zelo razvitega sodelovanja s sorodnimi podjetji po vsej Jugoslaviji in izven meja naše domovine.

Podjetje, ki ima svoj sedež vseskozi v Tržiču, se je razširilo v vse naše republike s svojimi 111 poslovalnicami. V Trbovljah je odprlo obrat za izdelavo zgornjih delov, v katerem je zaposlenih 320 članov kolektiva, v samem Tržiču pa obrate za proizvodnjo sestavnih delov obutve: gumarno, obrat za predelavo

plastičnih mas, usnjarno in obrat za pripravo in predelavo poliuretanskih pen.

Vedno so v podjetju posvečali veliko skrb dobrim medsebojnim odnosom. Tudi samoupravljanje se je v dvaindvajsetih letih nenehno poglobljalo in utrjevalo.

Veliki uspehi, na katere smo lahko zelo ponosni, so plod trdega in neumornega dela več generacij, ki so v menah časov in razmer dvajsetega stoletja ne le iskale v tovarni svoj vsakdanji kruh, temveč nenehoma dograjevale, vlagale in večale, da bi njihovi nasledniki živeli bolje in delali še uspešneje.

Tovarna obutve PEKO TRŽIČ

Razvoj čevljarstva in nastanek naše tovarne

Sedemdeset let nepretrganega razvoja, ki jih ima za seboj Tovarna obutve Peko, je upravičeno lahko v ponos ne le delovni skupnosti te tovarne, marveč tudi vsemu Trziču, vsemu slovenskemu narodu ter vsej socialistični domovini. Tovarna je odraz sposobnosti, vztrajnosti ter notranjega zdravja Slovencev in v svetu kljub naši majhnosti veliko pomeni.

Stopnje v razvoju, ki jih je tovarna prehodila v sedemdesetih letih, so odsev razmer v času, ki je bil eden izmed najbolj razgibanih v naši zgodovini. Njeni začetki segajo v čas, ko pri nas z majhno zamudo prevzamejo delo človeških rok stroji in ko se naša dotlej neboljena narodna zavest komaj dobro začena prebujati.

Če hočemo bežno pogledati ta razvoj, pa ni dovolj, če posežemo le sedemdeset let nazaj, zakaj tržiška pokrajina je že davno prej pripravila plodna tla, da je v njih lahko vzkliklo seme, ki ga je vanjo vsadil pred sedemdesetimi leti Peter Kozina. Poseči moramo do sredine 18. stoletja nazaj, kjer zasledimo prve pisane vire za stoletno dejavnost takratne — spet z zamudo — po srednjeveškem načinu porojene čevljarke zadruge, tako imenovane čevljarke ceha. Le-tej je bil vsekakor temelj še starejši usnjarski ceh, katerega nosilce zasledimo nesporno vsaj v začetku 17. stoletja, če ne že prej. Ta Trziški usnjarski ceh je slovel po svojih izdelkih in je bil hkrati izvir vsega razvoja usnjarsstva na Slovenskem sploh.

Toge postave cehovstva so dopuščale le skrajno omejeno, potrebam prebivalstva ustrezno število čevljarških delavnic. Vendar je tržiški čevljar že v tem času zaslovel po kakovosti svojih izdelkov in po njihovi nizki ceni daleč preko meja kranjske dežele. Obutev tržiških čevljarjev ima kupce na sejmih ne le v Ljubljani, temveč tudi v mestih Koroške in Stajerske, v Primorju, na Hrvaškem in Ogrskem ter dobiva priznanje za priznanjem na takratnih obrtniških razstavah.

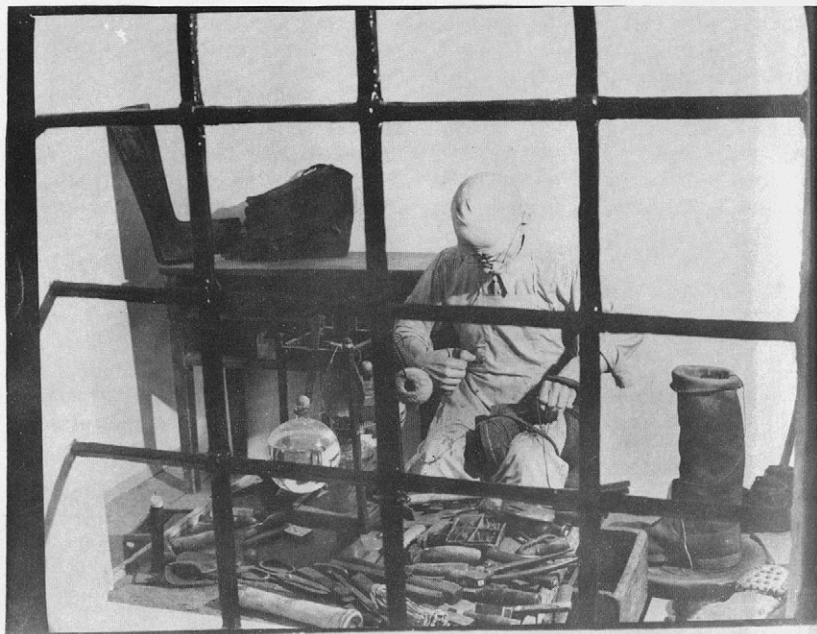
Zaprto, katere so se oklepali tržiški čevljarški mojstri, je sredi prejšnjega stoletja končno tudi pri nas odzvonilo. Čevljarstvo se je silno razmahnilo. Oklenilo se ga je na desetine tržiških čevljarjev poleg čevljarjev v Pristavi, Križah, Seničnem, Sebenjah, Žiganji vasi,

Kovorju in Zvirčah. Kupčija je cvetela. Obrtniki s tržiškega območja še vedno niso imeli tekmeča, zakaj njihov izdelek je še vedno v nezmanjšani meri sad sposobnih in marljivih rok, ustreza okusu časa in je poceni. Mojstri, pomočniki, vajenci delajo od zore do mraka, trgovci blago prevzemajo in sproti prodajo. Med posredovalci na črni proizvajalec-potrošnik se pojavi konec stoletja tudi že mladi trgovski potnik zaposlen pri veletrgovcu Krisperju v Ljubljani, Peter Kozina. Bržkone se je v otroštvu naskal iz ribniške zemlje gostobesednosti, prebrisanosti, šegavosti, spretnosti in modrosti, da se je lahko tako uveljavil. Na lastno tovarno tedaj še ni pomislil. Dobra pa se je seznanil s številnimi proizvajalci obutve s tržiškega področja, z njihovo kakovostjo ter s povpraševalci po tem blagu na vseh koncih in krajih. Trudil se je, da razširi krog odjemalcev izdelkov tržiške čevljarke obrti tudi na dežele zunaj Avstroogrške. Brž ko je mogel, je osnoval lastno izvozno podjetje, ki mu je spriču njegove izredne sposobnosti in natančnega poznavanja trga nadvse dobro uspelo.

Toda medtem so delo človeških rok že dalj časa prevzemali stroji. Tam, kjer so že nadomestili vsaj do neke mere ročno delo stroji, se je seveda proizvodnja močno povečala in pocenila. Kljub temu, da je bila tržiška obutev poceni, bi ji postala strojna izdelava prehud tekmeč, da bi mogli tržiški čevljarji

vzdržati. Še o pravem času so tudi v Trziču nastale prve tovarne obutve, tako da prebivalstvo Trziča ni ostalo brez zasluzka, ampak je ta postal celo večji. Delavci pri strojih v teh prvih tovarnah so opravljali v proizvodnji obutve le nekatera opravila, druga pa so prevzemali Trzičani na svojih domovih kot dodatni vir zasluzka.

ju. Brž ko pa je stekla tržiška železnica, si je izbral stavbišče nasproti železniške postaje za novo tovarniško poslopje. Lahko si mislimo, kako so mu nasprotovali tujci, ko je hotel uresničiti svojo namero. Zlasti o Goeknu, ki je bil sicer vzel hčer slovečega tržiškega zdravnika Tomaža Pirca za ženo, je znano, kako zagrižen Nemec je bil. Njega ustanovitev nove sloven-

Delavnica v tržiškem muzeju

Peter Kozina v tovarni

ske tovarne obutve ni bodla le zato, ker bi v njem dobil nevarnega tekmeča, ampak zlasti zato, ker bi spodkopala njegovo vero v nepremagljivo nemštvo na tržiških tleh. Peter Kozina pa je vzdržal in že leta 1911 preselil svojo tovarno v novo poslopje z dozidanima stranskima kriloma in še nedozidanim srednjim delom stavbe, ki je bil povišan dobrih deset let pozneje.

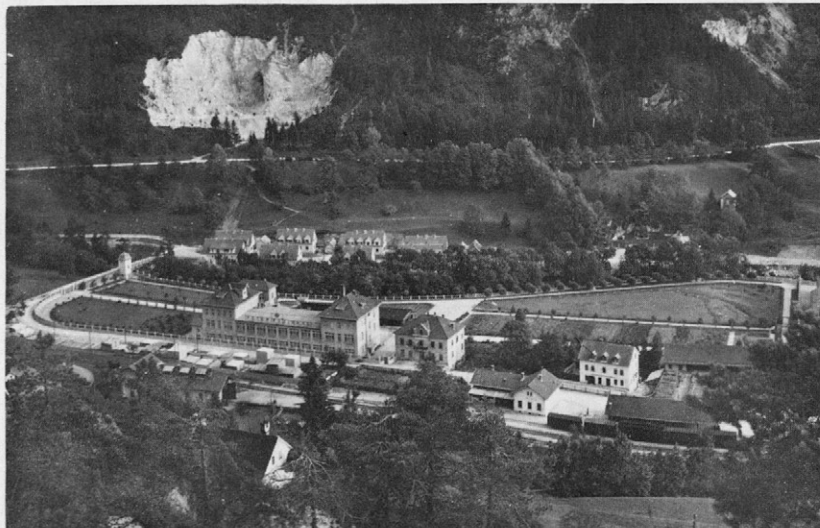
Medtem je izbruhnila prva svetovna vojna. Tovarni ni prizadejala škode; še v prid so ji bile potrebe vojske, za katero je ta čas delala. Po vojni je spet preusmerila proizvodnjo, preusmerila pa tudi prodajo na jugoslovanski trg, ko je po razpadu Avstroogrške monarhije izgubila prejšnjega. Z ustanavljanjem lastnih prodajalnih po nova državi se je še bolj trudila in postala vodilno podjetje te stroke v državi. Težave pa so nastale v času splošne gospodarske neuravnovešenosti, zaradi česar se je kljub povečanemu trgu in povečani proizvodnji znašla v dolgovi. Vendar tudi prezadolženost Petru Kozini ni vzela poguma, kot ga ni vrgel iz ravnotežja mogočni tekmeč Bata, ki se je s cenejšo obutvijo v najbolj nevarnem času pojavil v Jugoslaviji. Tržiška tovarna obutev se je odločila, da bo za višjo ceno stregla odjemalcem z boljšo kakovostjo.

Po smrti Petra Kozine leta 1930 je prišla tovarna v nove roke. Dela je imela slejkoprej dovolj; spriču naraščajočih potreb je proizvodnjo še večala. Kljub zadolženosti, zaradi katere so jo imeli v pesteh denarni zavodi, ki so ji v času stiske posojali denar, ni nikoli izgubila zaupanja svojih odjemalcev in je bila na najboljši poti, da znova doseže gospodarsko ravnovesje. Nadaljnji vzpon ji je mogel preprečiti le udarec, ki je zadel naše svobodoljubno ljudstvo s strani nemškega zavojevalca v drugi svetovni vojni.

prof. Josip Rakovec

Peter Kozina ni bil prvi tovarnar te vrste v Trziču. Prehiteli sta ga dve podjetji. Prvo sta ustanovila že 30 let prej brata Demberger, tujca, Nemca, ki sta po naključju prišla v stik s Trzičem. Tovarno sta uredila najprej v hiši pri Ferbarju. Deset let kasneje, potem ko se je podjetju pridružil K. Mally, lastnik stare in ugledne tržiške usnjarne, pa se je tovarna Mally & Demberger preselila v nanovo urejene prostore na glavnem trgu. Drugo tovarno čevljev je zasnoval prav tako tujec, Julij Goeken, konec stoletja v Ošabnikovi hiši. Ustanovitev tretje tovarne obutve v Trziču, ki si jo je bil zamislil Peter Kozina, je bilo spriču tega nadvse pogumno dejanje, zaslužno pa tembolj, ker jo ustanovi v tedaj še močni nemškutarski trdnjavi slovenski podjetnik.

Peter Kozina je začel s proizvodnjo v Papovovi delavnici pri Toni-

Tovarna leta 1923

Leta druge svetovne vojne v naši tovarni

Izropana tovarna

Druga svetovna vojna, še strašnejša od prve, ni prizanesla tovarni. Ob zasedbi Tržiča so jo Nemci zaplenili na ukaz šefa civilne uprave za Koroško in Kranjsko Kutschera, ki jo je izročil pooblaščenemu komisarju.

Tovarna bi morala delati za nemško vojsko, vendar se je uslužbencem podjetja posrečilo prepričati nemško komando,

da stroji niso primerni za izdelavo vojaške obutve. Tovarna je bila dodeljena Lederwirtschaftsstelle v Berlinu. V njej so še naprej izdelovali civilno obutev v predvojnem obsegu.

Napredni delavci, med njimi tudi vidni komunisti, so že ob začetku okupacije ustanovili močno organizacijo OF. Iz majhnega kolektiva, ki je štel okrog 300 ljudi, je odšlo 62 čla-

nov v NOB. 23 jih je padlo v borbi, 11 pa kot žrtve terorja. Izselenih je bilo 10 družin članov kolektiva. V sami tovarni je bila obveščevalna mreža dobro organizirana in je vse pomembnejše stvari sproti sporočala NOV in skupaj z njo uspešno izvedla različne akcije za oskrbo NOV z obutvijo, pisalnimi stroji in drugim materialom.

Okupatorji so napravili veliko razdejnanje

Spominska plošča

Ob umiku 13. 5. 1945 je porazena nemška vojska s svojimi oprodami vred izropala in opustošila vse, kar je v svojem besu dosegla. Tovarna je ostala brez obratnih sredstev, surovin, gonilnih jermenov in brez čolničkov pri šivalnih strojih. Toda sovražnik ni mogel uničiti plodov boja za novo, lepše življenje delovnega človeka v pravičnejši družbeni ureditvi.

Začetek in razvoj delavskega samoupravljanja

Zgodovinska spominska plošča ob vходу v stari trakt tovarniških objektov nosi zgodovinski datum »28. oktober 1950«. Takrat je naš delovni kolektiv, potem ko je s splošnimi volitvami, dne 5. oktobra 1950 izvolil prvi delavski svet, prevzel podjetje v upravljanje in izpolnil eno najpomembnejših gesel tovariša Tita: »TOVARNE DELAVCEM!«.

Prva dva organa samoupravljanja — delavski svet, ki ga je vodil tovariš Franc Meglič, delavec v takratni »cvikariji«, in upravni odbor pod vodstvom tovariša Alojza Legata, obratovodja, sta se sicer spoprijemala z začetnimi težavami novega gospodarjenja, sta pa zelo hitro uspela uvesti samo-

upravne odnose, tako da so vsi njihuni nasledniki lahko smelo vodili podjetje v vedno bolj se razvijajočem samoupravnem sistemu, vedno uspešneje novim ciljem in uspehom naproti.

Fizična rast podjetja in povečan obseg poslovanja sta zahtevala spremembe tudi v osnovnem samoupravnem sistemu ter že leta 1955 privedla do decentralizacije in ustanovitve dvajsetih ekonomskih, kasneje delovnih enot. V le-teh so člani kolektiva na sejah svetov, še več pa na svojih zborih neposredno razpravljali in že odločali o najpomembnejših gospodarskih vprašanjih, razvoju in poslovanju podjetja. Tako postopno prehajanje pristojnosti od posrednih organov na neposrednega samoupravljalca je v veliki meri pripomoglo k dejanski uveljavitvi XV. zveznega in XIII. republiškega ustavnega dopolnila iz leta 1969. Samoupravni sistem v podjetju je bil že marca 1970 leta reorganiziran, s čimer so bile še dodatne pristojnosti prenešene na novo ustanovljene kolektivne izvršilne organe. Le-teh je

bilo namesto prejšnjega upravnega odbora ustanovljenih kar 9 ter razumljivo v njih izvoljenih večje število delavcev kot upravljalcev.

V tem obdobju je bilo v osemnajst delavskih svetov izvoljenih 752 članov-delavcev, od tega 186 žensk, 209 članov ZK. V tem času so imeli 247 rednih in izrednih zasjedanj. V upravnem odboru, drugih organih samoupravljanja, kolektivnih izvršilnih organih, ter

organih DS in UO, le-teh je bilo skupaj 63, je sodelovalo 880 delavcev, od tega 159 žensk in kar 382 članov ZK.

Ves ta razvoj in seveda izkušnje, ki jih je v tem obdobju dobila delovna skupnost, pa bosta mnogo pripomogla k čimboljši uveljavitvi novih ustavnih dopolnil, ki jih bo naša delovna skupnost izvedla v tem letu.

Delavec 1955

Ob praznovanju petdesetletnice nastanka naše tovarne nas je obiskal naš najdražji gost, predsednik SFRJ Josip Broz-Tito, ki se je živo zanimal za naše delo, uspehe in težave.

Kronološki pregled razvoja naše tovarne

1903 Peter Kozina je protokoliral pri trgovskem sodišču javno trgovsko družbo s firmo Hitzl & Kozina. Kot predmet poslovanja je bila registrirana za izvoz kranjske hišne industrije. Kozina je skupaj s Hitzlom prodajal krtače iz ribniške doline, zobotrebce iz Lašč, glavnike iz Škofje Loke, slamnike iz Domžal in čevlje iz Trziča.

Ker so postali čevlji kmalu najbolj iskan artikel, je začel večati prodajo čevljev, prodajo ostalih izdelkov pa je opustil. Sam je izdeloval modele, nakupoval usnje in drug potreben material ter ga dajal obrtnikom v predelavo.

1907 Kozina je v delavnici mojstra Papova v prostorih današnje Vanderhovce v Trziču začel z izdelavo zgornjih delov. Imel je en sekalni stroj in šest šivalnih strojev. Ostala dela pa je dajal obrtnikom na dom.

1908 Nakup zemljišča nasproti železniške postaje proti strugi Bistrice.

1910 Začetek gradnje tovarne in istočasno dogovarjanje z OVSG o nakupu oziroma posojilu strojev proti vračilu najemnine. Ti stroji so bili višek takratne strojne tehnike. OVSG je za stroje dobavljala nadomestne dele, skrbela za popravilo in zamenjavo dotrajanih oziroma zastaralih strojev.

1911 Dograditev tovarne, ki je obsegala srednji trakt v enonadstropni izvedbi. Na vsaki strani tega je bil zgrajen še po en stranski trakt. Kako je zgledala tedanja stavba, se najbolje vidi na sliki iz tega časa (na strani dve slika tovarne).

Pritličje:
Vhod v proizvodne prostore je bil na sredi glavnega trakta z dvoriščne strani. Na vsaki strani vhoda so bile garderobe, katere pa so pozneje premestili v kletne prostore. (podkleten je bil samo južni del, približno četrtino celotne stavbe).

V zahodnem delu glavnega trakta je bila sekalnica spodnjih delov, na drugi strani proti dvorišču pa cvikarija s skladiščem kopit in pritrjevalnico podplato.

I. nadstropje:
V zahodnem delu glavnega trakta je bila prirezovalnica zgornjih delov in šivalnica, na dvoriščni strani je bila snažilnica, v severnem stranskem traktu finiše (dokončevalnica) in pisarne, v južnem

stranskem delu pa pomožni prostori.

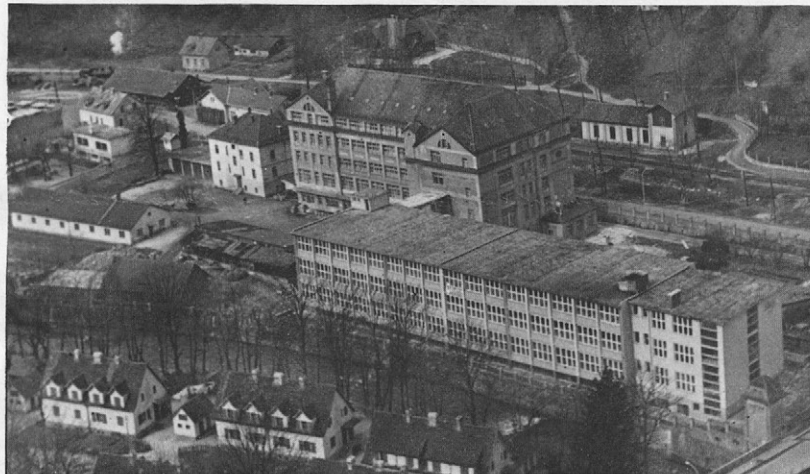
Skladišče zgornjega usnja je bilo v II. nadstropju severnega stranskega trakta, v južnem stranskem traktu pa stanovanje.

Za transport med I. nadstropjem in pritličjem je skrbelo dvigalo.

Transport v šivalnicah je potekal v lesenih zabojih, v sekalnici in montaži pa tudi na lesenih vozičkih. Končne izdelke so pakirane v lesene zaboje vozili s konjsko vprego na železniško postajo.

1913 Tovarna je protokolirala kot firma Peter Kozina & Co.

1914 Tovarna dobi naročila za izdelavo vojaških čevljev in naroči stroje zanje. Z italijanskimi vojnimi ujetniki so izravnali svet okoli tovarne, ga ogradili in uredili v lep vrt. Zgradili so tudi oporni zid ob Bistrici.

Tovarna leta 1960

1925 je bila izvedena dograditev tovarne na 5 etaž in izvršena nova razporeditev oddelkov.

Na zahodni strani IV. nadstropja je bila prirezovalnica z modelirnico, na vzhodni dvoriščni pa šivalnica s tanjšanjem. Na severnem delu trakta je bilo skladišče zgornjega usnja in vzorčna soba.

V III. nadstropju je bil v srednjem delu objekta oddelek cvikarije, na severnem skladišče kopit in v južnem stanovanje.

V II. nadstropju je bil oddelek pritrjevanja podplato, v severnem delu skladišče furnitur in v južnem stanovanje.

I. nadstropje je bilo na dvoriščni strani uporabljeno za snažilnico, na drugi strani za finiše (dokončevalnico), v severnem delu pa so bile pisarne.

V pritličju je bila sekalnica spodnjih delov, v južnem delu mehanična de-

lavnica, v severnem pa skladišče izdelkov in expedit.

1945 Ob vojaškem umiku v maju je bila tovarna povsem izropana. Odnegli so celo jermena, ki so poganjala stroje, čolničke in druge važne dele šivalnih in drugih strojev, vendar je že v juniju pričela z izdelavo čevljev, na začetku namenjenih vojski.

1947 Tovarna čevljev Trio v Trziču se je pripojila k tovarni Peko, vendar je kljub pripojitvi obratovala še naprej v lastnih prostorih. Izdelovali so žensko obutev.

1948 Tovarna se preimenuje v podjetje Triglav (prej Peko). Pripoji se cvekarna.

1950 Podjetje začne z delavskim samoupravljanjem.

1952 Obrat Trio se preseli z inventarjem in strojnimi parkom v prostore matične tovarne.

1964 Gumarna se preseli iz »Ljubelja« v nove prostore.

1966 Odkupljeno je bilo postajno poslopje s kurilnico in zemljiščem.

1968 Naročena je bila oprema za elektronsko obdelavo podatkov.

Odkupljen je bil del »Frče«, to je del, ki ga je uporabljala »Zelenica« za svoj gostinski obrat. Prostori so bili kasneje preurejeni za ambulanto, trgovino čevljev, novo vratarnico, telefonsko centralo in učilnico.

Zaradi pomanjkanja domačih in izvoznih naročil je bilo ustavljeno obratovanje v cvekarni.

V novem Triu v Bračičevi ulici je bil organiziran obrat za izdelavo notranjnikov za Peko in za druge ter odobrena udeležba v znesku 500 tisoč din.

Odobrena in izvršena je bila tudi finančna pomoč usnjarskemu podjetju »Runo« — 1 milijon dinarjev.

1970 Oddelek za predelavo plastičnih mas prične z izdelavo plastičnih peta.

S 1. 6. se Čevljarska delavnica pripoji k Peku. Delovni prostori Čevljarske delavnice so bili prodani podjetju Oblačila »Novost« za 400 tisoč din. Delavski svet je odobril pristop k firmi AFIS Pirmasens.

Pričetek proizvodnje zgornjih delov v Trbovljah, za kar je občina odstopila podjetju novo pritlično stavbo.

1971 S 1. oktobrom je bila izvršena pripojitev »Rune«, kjer smo organizirali proizvodnjo skyvars ovčje podloge.

Pričeli smo z adaptacijo in pripravo prostorov v Runo za izdelavo poluretanskih podplato in drugih PU izdelkov. Obrat »cvekarna« prodana.

1972 Ustanovljena je bila posebna delovna enota za pripravo in predelavo poliuretanskih pen, ki je pričela s proizvodnjo PU podplato v povsem na novo urejenih prostorih »Runo«.

V tem letu je bila tudi naročena oprema za pripravo surovin, ki se uporabljajo za PU izdelke.

Dovršena je bila nova štirinadstropna stavba. V spodnji je prevzemni oddelek, skladišče zgornjega materiala in skladišče furnitur.

V II. in III. etaži je skladišče izdelkov in expedit.

V IV. obsežna sodobno urejena šivalnica.

V. etaža pa je urejena za potrebe upravnih služb.

1954 Tovarni je bil vrnjen prvotni naziv »Peko«. Tovarna čevljev »Ljubelj« se pripoji Peku.

1956 V bivšem gospodarskem poslopju je bil ustanovljen obrat za izdelavo californija obutve z dnevno proizvodnjo 330 parov, v obratu Trio pa je bila organizirana delavnica za izdelavo otroške flex obutve.

1957 V prostorih bivšega obrata Trio je bil ustanovljen trenajni center (industrijska vajeniška šola).

1960 Dograjen je bil nov štirinadstropni objekt, ki je omogočil razširitev in specializacijo proizvodnje. V starem obratu je bila organizirana izdelovalnica zgornjih delov, v novem pa sekalnica in montažni oddelek. Urejena so bila tudi skladišča osnovnega in pomožnega materiala ter izdelkov.

Rast podjetja in razvoj tehnologije

Ko je 28. marca 1903 protokoliral Peter Kozina, rojen dne 19. junija 1876 v Dolenji vasi pri Ribnici, javno trgovsko družbo Hitzl & Kozina, ni mogel predvidevati, kakšen razmah bo podjetje doseglo v teku 70-tih let.

Prvi, za takratne razmere zelo velik uspeh je bil dosežen, ko se je leta 1911 vselilo podjetje v nove tovarniške prostore in si na začetku vojne zagotovilo naročila vojaške obutve. Tedaj je razpolagalo s 197 lastnimi in 11 najmodernejšimi najemnimi stroji svetovno znane firme USM oziroma njene dunajske poslovalnice OVSG.

Drugi pomembni razvojni korak je bil, ko je bila leta 1925 prvotna tovarna povečana na 5 etaž s skupno okoli 5000 kv. m in opremljena z dodatnimi lastnimi in najemnimi stroji.

Leta svetovne krize so razumljivo pretresale tudi tržiško čevljarstvo podjetje, vendar se je kljub temu, da je glavni organizator in vodja podjetja — Peter Kozina — leta 1930 nenadoma umrl, prebilo skozi težke v boljše čase. Proizvod-

Najbolj se je razmahnilo podjetje po letu 1950, ko ga je prevzel kolektiv v upravljanje in ko je kmalu zatem tržni način gospodarjenja zamenjal distribucijski. Na začetku je proizvodnja sicer nazadovala in padla v letu 1953 na 335 tisoč parov. Od tedaj naprej pa je v stalnem porastu in že v letu 1960 — po komaj zaključeni rekonstrukciji — je dosegla milijonti par.

Rekonstrukcija in modernizacija podjetja, izvedena v letih 1958-1960, je dala kolektivu okoli 5.000 kv. m novih etažnih površin in 238 novih modernih strojev. Odpravljen je bil tudi okorel transmisijski pogon in stroji opremljeni z lastnimi motorji. S tem so bili podani pogoji za nadaljno rast proizvodnje in modernizacijo proizvodnega procesa, kar je omogočilo že leta 1971 proizvodnjo preko dveh milijonov parov sodobne, modne, kvalitetne moške in ženske obutve.

V času od leta 1965 dalje posluje jugoslovanska usnjarska in obutvena industrija v pogojih odprtih meja z vso težo in posledicami inozemske konkurence. Peko zaznava v tem času velik razmah ude-

Montažni oddelek

jam. Izkazalo se je, da je za naše jugoslovanske razmere celo boljše, da vzporedne dejavnosti organizira čevljarstvo podjetje, ki je seznanjeno s tehnološkimi zahtevami in jih za lahko vedno pravočasno in kvalitetno da na razpolago porabniku — čevljarstvu industriji.

Objekt, ki ga je zgradilo podjetje v letih 1970 do 1972 v velikosti preko 7.000 kv. m etažne površine, organizacija obrata za izdelavo zgornjih delov v Trbovljah leta 1970, pridobitev prostorov s pripojitvijo Rune in ne nazadnje ozko sodelovanje s stalnimi kooperanti v Sloveniji in ostalih republikah, dajejo pogoje za nadaljnjo rast in razvoj osnovne in vzporednih dejavnosti Peka.

OBRATI ZA PROIZVODNJO SESTAVNIH DELOV OBUTVE

Razvoj tehnologije izdelave obutve je terjal izgraditev za tradicionalno čevljarstvo povsem novih obratov za proizvodnjo sestavnih delov obutve.

Gumarna

Zametek današnje gumarne seže v leto 1961, ko je bil 25. oktobra po-

stavljen prvi dvovaljničnik, na katerem so pripravljali zmesi za izdelavo granulata v stavbo Ljubelja. V letu 1964 je bila zgrajena nova gumarna, kjer so postavili dvovaljničnik in vulkanizacijsko stiskalnico. Strojni park je bil v 1969 moderniziran z nakupom novega dvovaljničnika in dveh novih stiskalnic v letu 1970. V letu 1972 pa je bilo montiranih še sedem novih stiskalnic.

Obrat za predelavo plastičnih mas

Prvi stroji za brizganje mase, dva horizontalna in en vertikalni, so bili postavljeni maja 1970 v sekalnici in takrat se je začela proizvodnja prvih peta. V letu 1972 so bili dokupljeni še štirje stroji, dva horizontalna in dva vertikalna, ki so bili skupaj s starimi postavljeni v prejšnjo mehanično delavnico.

Usnjarska

Septembra 1971 je stekla v kooperaciji s TMB iz Belgije proizvodnja skyvars podloge v bivši tovarni usnja Runo v Tržiču, kjer so že imeli odgovarjajoče stroje in naprave.

nadaljevanje na naslednji strani

Poslovalnica Ljubljana I

nja v tem obdobju nam najbolj nazorno prikazuje težave, ki jih je imelo takratno gospodarstvo in seveda tudi Peko. Količinski obseg, ki je znašal leta 1930 170.370 parov, je v letu 1931 nazadoval na 136.360 parov, zatem porastel v naslednjem letu na 149.521 parov in nato v letu 1933 padel na najnižjo mejo 125.203 pare. Ko je bila kriza mimo, je proizvodnja rasla iz leta v leto in na začetku druge svetovne vojne leta 1938 dosegla 204.758 parov.

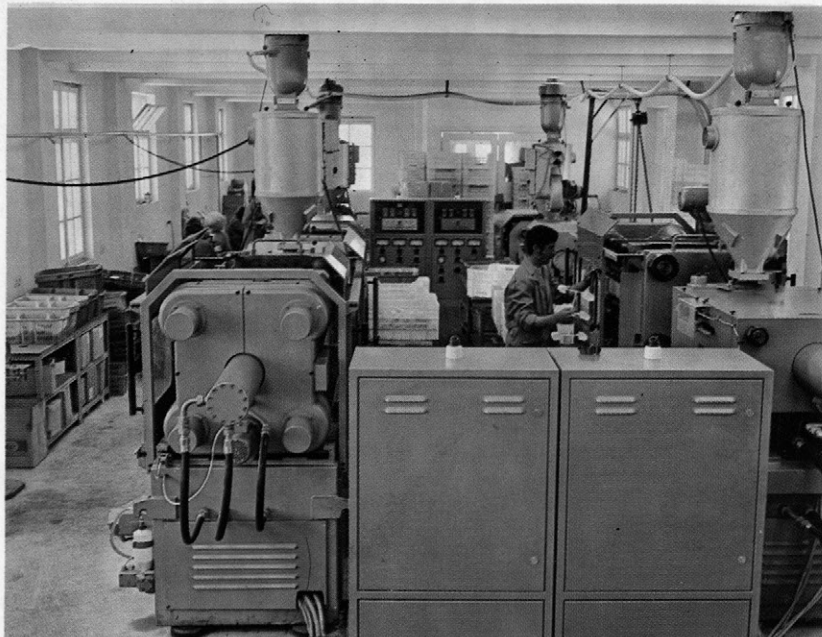
V dobi okupacije podjetje ni napredovalo, zelo hitro pa se je pričelo razvijati po osvoboditvi, četudi je bila tovarna ob razsulu leta 1945 v celoti izropana, njeni prostori in oprema pa poškodovani. V letu 1949 je bila proizvodnja 2,7-krat večja kot leta 1938, vendar tega obdobja ne moremo primerjati z normalnim razvojem proizvodnje. Proizvodni program je bil takrat zelo ozek, izdelki pa že vnaprej razdeljeni in tudi ni bilo posebno važno, kakšen proizvod je bil na trgu, predvsem ne glede mode.

ležbe na inozemskem — predvsem zahodnem — trgu, ki narekuje tekoče spremljanje modnih tokov in tekoče prilagajanje z obsežno ponudbo razvajanemu kupcu obutve. Izvoz Peka ni več odvisen od vsakokratnega razpoloženja posameznih eksporterjev in grosistov, temveč je z ustanovitvijo mešanega podjetja AFIS Pirmasens v neposredni povezavi z inozemskim tržiščem.

Utrditev podjetja je bila dosežena z organizacijo spremljajočih dejavnosti: gumarna, plastika, poluretana, usnjena skyvars podloga ter organizacija izdelave notranjnikov v samostojnem podjetju Trio. Spremljajoča industrija se v svetu razvija običajno ločeno od proizvodnje obutve. Ker v Jugoslaviji za to kljub večkratnim pobudam ni bilo posluha, se je Peko moral sam odločiti za vzporedne dejavnosti. Kapacitete le-teh presegajo njegove potrebe in jih zato s pridom odstopamo bližnjim in daljnim čevljarstvom organizaci-

Gumarna

Obrat za predelavo plastičnih mas

Usnjarna

Obrat za pripravo in predelavo polyuretanskih pen

Poleg usnjarne se je v letu 1972 organiziral v bivšem Runu tudi obrat za izdelavo polyuretanskih podplato, katerih največja prednost je, da so lahki. V maju 1972 je stekla proizvodnja na avtomatskem stroju za vlijanje PU podplato — Desmi. Letos pa se je prvotnem stroju pridružil še eden in postavili so elektronsko mešalno postajo za sestavljanje poliolo. Prva poliolo komponenta je bila v novi mešalni postaji, ki ima velike možnosti razvoja, narejena 10. maja 1973.

Vzporedno s proizvodnjo podplato in gume in polyuretana ter peta in napetnikov iz plastike se je v mehanični delavnici razvila orodjarna.

Energetika

Zaradi povečanja potreb stisnjene zraza smo v letu 1968 zgradili novo kompresorsko postajo z dvema avtomatiziranimi kompresorjema, ki dobavljata 1000 kub. m zraza na uro in razvodnim sistemom stisnjene zraza za celo tovarno.

V letu 1971 smo povečali zmogljivost kotlarne za ogrevanje tovarniških prostorov. Nabavili smo dva nova kotla na tekočo kurjavo skupne ogrevne moči 2.000.000 kcal/h in tank za kurilno olje vsebine 50 ton. S tem je zagotovljena zadostna količina energije za ogrevanje vseh starih in novih tovarniških prostorov.

Istega leta smo za ogrevanje novih stiskalnic v gumarni nabavili popolnoma avtomatiziran termo-

oljni kotel ogrevne moči 300.000 kcal/h.

S pripojitvijo Runa v letu 1972 in z uvajanjem nove proizvodnje smo morali najprej obnoviti vse skrajno dotrajane energetske vire. Popolnoma smo obnovili kompresorsko postajo in razvod stisnjene zraza. Obnovljene so bile tudi vse elektroinstalacije in razsvetljava. Prejšnje nezadovoljivo in dotrajano parno ogrevanje prostorov smo zamenjali z ogrevanjem na toplo vodo.

S predvideno rekonstrukcijo montaž v letu 1973 smo morali zagotoviti tudi zadostno ogrevanje sušilnic. Nabavili smo nov termo-

Elektronski računski center

Avtomatski stroj za vlijanje poliuretanskih podplato — Desma

oljni kotel moči 400.000 kcal/h. S tem so zagotovljene temperature v sušilnicah do 150 stopinj C.

Leta 1962 je bilo instalirano moči v trafo postajah obrata I in II, 485 kva, letna poraba električne energije pa je znašala 747 195 KWh. Z razvojem tovarne v zadnjih 10 letih pa smo morali instalirano moč povečati na 1950 KVA, poraba pa je narasla na 4 198 559 KWh letno (indeks 561).

poredom, ki je bil v podjetju pred petnajsetimi do dvajsetimi leti, ugotovimo velike spremembe. Pa si jih kar nekoliko oglejmo:

Prirezovalnica

Prirezovalne mize so bile več ali manj podobne današnjim, vendar v različnih izvedbah in dimenzijah. Sedaj so, koliko jih sploh še imamo standardizirane po obliki, velikosti

Obrat za pripravo in predelavo poliuretanskih pen in usnjarna v Trzinu

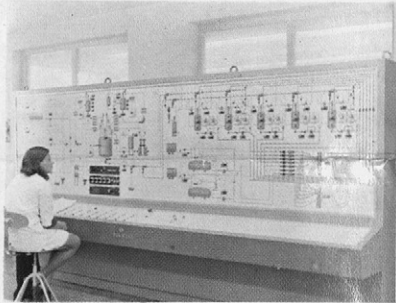
Elektronski računski center

Pred štirimi leti je bil pri nas instaliran elektronski računalnik IBM 360/20 in ob njem je bil ustanovljen elektronski računski center. Računalnik nudi lepe možnosti za sodobno in hitro obdelavo podatkov.

V preteklih štirih letih smo položili temeljne kamne elektronske obdelave podatkov v našem podjetju in naredili prve korake na povsem novem področju, ki ga vrhovni razvoj tehnike postavlja pred nas kot stvarnost vsakega sodobnega podjetja.

Razvoj transportnih sredstev, strojnih in ostalih naprav

Če primerjamo današnji razpored strojev in strojne opreme z raz-

Kontrolna plošča postaje za mešanje poliolo

in izvedbi. Enako je s prirezovalnimi stojali (kozami) in prirezovalnimi noži. Že dolgo je čevljarstva industrija stremela za tem, da bi tudi pri pripravi zgornjega materiala uporabljali sekalne nože in material sekali. V Peku so tako delali, ko so v letih prve svetovne vojne izdelovali tipizirano vojaško obutev v velikih serijah. Pozneje so sekali samo artikle ali njihove dele, ki so bili vedno enaki in glede kvalitete ne preveč zahtevni. Dolgo so rezali s prirezovalnimi noži celo vmesno podlogo, vendar so kmalu po drugi svetovni vojni vpeljali za rezanje tekstila tračni nož, kar je precej olajšalo delo in povečalo produktivnost. Danes sekajo vse vrste tekstila z modernimi mostovnimi sekalnimi stroji, še več, tudi usnje sekamo domala v celoti, vendar ne z mostovnimi, temveč s hidravličnimi elektronsko vodenimi sekalnimi stroji.

Šivalnica

Vse do rekonstrukcije v letih 1958—1960 je bil razpored strojev in delovnih miz skupinski. Šivalni stroji so bili razporejeni po štirje skupaj in so imeli skupen pogon. Zagibanje in sestava se je vršila na velikih delovnih mizah. Delavke so sedele na najrazličnejših stoli, večkrat funkcionalno in zdravstveno dvomljivih. Transport polizdelkov je potekal s pomočjo

leseni zabojčkov po štiri skupaj, ki so jih prenašale predelavke od enega do drugega delovnega mesta. Ob času rekonstrukcije smo pričeli transmisijski pogon zamenjati s posamičnim. Zamenjali smo tudi velike skupinske mize s tipiziranimi, prikrojenimi le za eno delavko. Tudi delovne priprave (zagibalno kladivo, čopič, posode

ne ustvarja prevelikih nepotrebnih zalog. Pete so bile sestavljene iz usnja in ob današnjih gumijastih si je težko predstavljati, koliko operacij je bilo potrebnih za njihovo izgotovitev. Največji napredek je doživela sekalnica z uvedbo montažnega sistema, s katerim se je velik del tehnologije iz montaže prenesel v sekalnico. Ta način dela

Mehanična delavnica

pa je terjalo veliko točnost modelov, s čimer je bila podana potreba po uvedbi podplatnih modelerjev. Za transport so uporabljali lesene vozičke, lesene in kartonske zabojčke, katere smo kasneje zamenjali s kovinskimi vozički, lesene in kartonske zabojčke pa s kovinskimi in končno s plastičnimi. Tudi v strojni opremi je bil storjen z nabavo hidravličnih sekalnih strojev in planet strojev za obrezovanje precejšen napredek in zvišanje produktivnosti.

Montažni oddelki

Naziv »montažni oddelki« smevo uporabljati praviloma šele v zadnjem času, ko smo v podplatnih izdelovalnicah dejansko prešli na montažo že vnaprej pripravljenih zgornjih in spodnjih delov obutve. V dobi pred rekonstrukcijo je bila proizvodnja zelo raznolika in je potekala iz oddelka v oddelku skozi skupno cvikarijo, skupno pritrdilnico podplatov, skupno snažilnico in skupno končno izdelavo. Proizvodnja ni bila specializirana in smo še v letu 1955 imeli kar 12 vrst izdelav, in sicer:

- goodyear
- goodyear californija
- californija
- flexibel
- spončana
- spončana in zbita
- zbita
- ago lepljena
- mackay
- mackay + zbita
- coflex - latexflex
- copatna (obrnjena) izdelava

Razen obrnjene — kjer smo izdelovali copate — in californie, so vse proizvodnje potekale skozi zgoraj omenjene skupne oddelke. Po rekonstrukciji, ko so stroji dobili svoje pogonske motorje in v snažilnici svoje odsesalne naprave za prah, smo pričeli s specializacijo. Opuščali smo izdelavo za izdelavo in zadržali končno le lepljeno (poleg nekaj vulkanizirane), kar je pripomoglo k skrajšanju tehnološkega postopka in občutnemu dvigu produktivnosti.

nadaljevanje na naslednji strani

Poslovalnica Ljubljana I na Titovi ulici

za lepila, ipd.) so bile zamenjane s sodobnejšimi, tehnološko ustrežnejšimi. Transport polizdelkov se je odvijal s pomočjo kovinskih odlagalnih polic in tudi leseni zabojčki so bili zamenjani z zabojčki iz pločevine. Delo predelavk je bilo s tem olajšano in tudi na času so precej pridobile, kar so s pridom izkoristile za pomoč vodji oddelka (mojstru) pri organizaciji proizvodnje.

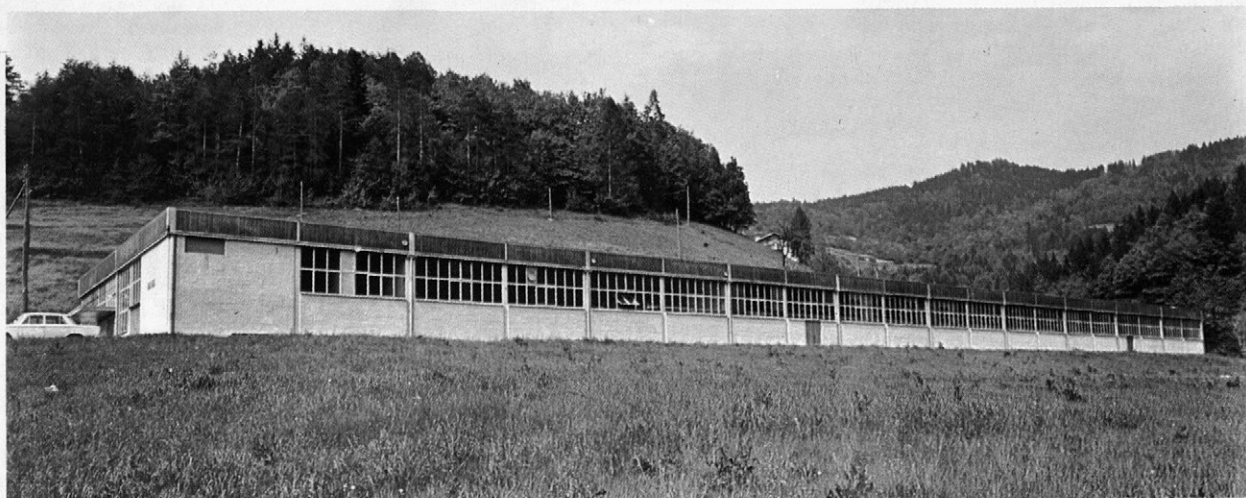
Prvi korak k mehanizaciji transporta v šivalnicah je bil storjen z nabavo transportnega traku, ki pa je imel veliko pomanjkljivost: delavka je namreč morala paziti, kdaj se ji bo približal zabojček z delom in ga sama vzeti s traku. Prav zaradi tega se ti trakovi (nabavili smo samo enega) niso uveljavili. Šele z nabavo USM transportnega traku, ki dostavlja zabojčke na določeno delovno mesto povsem avtomatično, smo dobili transportni trak, ki odlično rešuje dostavljanje partij na delovno mesto in odpremljanje izgotovljenih z delovnega mesta. Čas transportiranja je praktično izginil in tudi organizacija dela je lažja, zaradi česar se je produktivnost povečala za 15 %. Tudi druga dela v šivalnici so doživela izboljšave, npr. zamenjava ročnega s strojnim zagibanjem z uvedbo stroja za zagibanje, uvedbo šivalnih avtomatičnih strojev za različne operacije, uvedbo raznih pripomočkov na šivalnih strojih npr. priprave za porezanje nitk, itd.

Sekalnica

Sprva je bila sekalnica oddelki, ki je iz osnovnih surovin samostojno pripravljala spodnje dele za podplatne oddelke. Zaradi boljšega izkoriščanja usnja so sekali podplate na zalogo, vendar so pozneje prešli na sekanje po planu ki zahteva manjše zaloge polizdelkov in

Izdelovalnica zgornjih delov 515 (v Trbovljah)

Obrat v Trbovljah

Pogled v etažo nove stavbe

nadaljevanje s prejšnje strani

Tako kot v šivalnicah, smo tudi v montažnih oddelkih iskali možnosti transportiranja s pomočjo transportnih trakov. Stare lesene vozičke smo najprej zamenjali s kovinskimi valjčnimi trakovi in končno so bili uvedeni transportni trakovi, ki opravljajo ves transport avtomatično brez pomoči s strani delavcev. Stari stroji za cvikanje so bili zamenjani z novimi, ki pomenijo po svoji funkcionalnosti pravi preobrat v čevljarstvu. Z novimi termooljnim sušilnicami smo dosegli trikrat večji preobrat kopit kot s starim načinom, ko so morali biti čevlji na kopitu vsaj 24 ur.

Ko smo v letu 1972 dogradili nov 5. etažni objekt, smo dobili možnost za najsodobnejšo ureditev tehnološkega postopka v proizvodnji obutve.

V obratu I., to je v stavbi iz leta 1925, je v peti etaži modelirnica z vzorčno delavnico, razvojni oddelek s pripravo dela in drugimi tehničnimi službami.

V 3. nadstropju je sekalnica zgornjih delov s kapaciteto 5200 do 5500 parov v dveh izmenah.

V 2. nadstropju izdelovalnica zgornjih delov, do nedavnega za mokasine, sedaj pa prav tako za lepljeno obutev.

V 1. nadstropju izdelovalnica vulkanizirane obutve.

V pritličju pa so vzdrževalni obrati.

V stavbi zgrajeni v letu 1959 sta 2. in 1. nadstropje namenjena za štiri trakove s kapaciteto po 2000 parov v osmih urah.

V pritličju je sekalnica oziroma pripravljavnica spodnjih delov, v kletnih prostorih pa skladišče spodnjega materiala in kartonaža.

V novem objektu zgrajenem leta 1972 so v 4. nadstropju upravni prostori, ki so tako v neposredni povezavi z razvojnim oddelkom.

V 3. nadstropju je velika šivalnica s tremi modernimi transportnimi trakovi in četrtem pomožnim za priučevanje delavcev.

V 2. in 1. nadstropju skladišče izdelkov in expedit.

V pritličju pa skladišče zgorjnjega usnja in furnitur.

Razvoj tehnologije in specializacije seveda nista zaključena, četudi lahko trdimo, da sta danes

pri Peku na nivoju visoko razvitih držav. Kljub temu jih bo v bodoče treba še vnaprej prilagajati novim dosežkom strojne in kemične ter splošnim razvojem čevljarstva industrije v svetu.

Seznam poslovalnic

POSLOVALNICE V SR SLOVENIJI

Ajdovščina, Prešernova 8
Bled, Cesta svobode 19
Brežice, C. prvih borcev 43
Celje I, Kocenova 2
Celje II, Prešernova 8
Čerkljica, Partizanska 6
Črnomelj, Kolodvorska 26
Lendava, Partizanska 17
Domžale, Ljubljanska 76

Naša prodaja

Tovarna je imela poleg stalnih odjemalcev — trgovcev že takoj na začetku interes, da stopi v stik s končnimi potrošniki. Omrežje lastnih trgovin je začela razvijati po prvi svetovni vojni. Prva prodajalna je bila osnovana leta 1921 v Ljubljani na Bregu v Zoisovi palači.

Nato so sledile v letu 1927 prodajalne v Ljubljani na Cankarjevi cesti, v Zagrebu, v Beogradu, v Skopju in v letu 1929 še v Sušaku.

Nadaljna razširitev mreže je sledila leta 1930, ko so bile odprte trgovine v Novem Vrbsu in Somboru, dalje 1931 v Subotici, Mariboru, Murski Soboti, Celju, Splitu, Šibeniku ter nato v letu 1932 v Velikem Bečkerek, Crikvenici, Banja Luki in Novem Sadu.

Zaradi pomanjkanja sredstev je širilo podjetje svojo prodajno organizacijo tudi v obliki komisijske trgovine pri bivših samostojnih trgovcih, ki zaradi velike konkurence niso mogli več obdržati svoje polne samostojnosti.

Na začetku aprila 1941, ko so Nemci zasedli Jugoslavijo, je štelu podjetje 51 dobro založenih podružnic. Na ozemlju, ki je bilo okupirano od Nemcev, so bile prodajalne v Trzinu, na Jesenicah, v Radovljici, na Bledu, v Kranju, Celju in Mariboru. Drugo prodajno omrežje je bilo razdeljeno na 5 okupacijskih področij. Ker jih ni bilo mogoče oskrbovati, nadzorovati in

voditi iz Trziča, je takratno vodstvo pooblastilo poslovodje, naj vodijo trgovine bodisi pod imenom Peko ali na svoje ime in za svoj račun, z edino nalogo, da trgovine obdržijo in po osvoboditvi zopet združijo v enotno mrežo.

Vse trgovine se seveda niso obdržale in jih je ostalo po osvoboditvi le 13, ki so seveda dale bazo za novo razširitev lastnih prodajaln. To se je zgodilo konec leta 1947 in v začetku leta 1948, ko je uspelo podjetju razširiti trgovsko mrežo na skupno 86 trgovin.

Zaradi distribucijskega načina gospodarjenja je prodalo podjetje v prvih povojnih letih le cca 20 % svojih proizvodov, ostale pa je bilo dolžno razpošiljati trgovinam širom Jugoslavije.

V glavnem iz istega razloga je moralo matično podjetje registrirati s 1. julijem 1952 industrijsko prodajno mrežo, kot samostojno trgovsko organizacijo, ki pa je bila s 1. marcem 1953 z vsemi poslovalnicami, zalogami in osnovnimi sredstvi priključena nazaj k matičnemu podjetju. Danes ima Peko 111 svojih trgovin. V njih je bilo zaplenih konec leta 1972 429 delavcev, prodanih pa je bilo v tem letu 2.537.404 parov čevljev v vrednosti 293.483.446 din. Pekova mreža je druga največja industrijska prodajna organizacija v državi, ne sicer po številu prodajaln, temveč po prodani količini in vrednosti, po

Kje vse so poslovalnice?

doma in v svetu

prometu na zaposlenega in prometu na prodajno površino. Močnejša

je le mreža Kombinata Borovo z okoli 600 poslovalnicami.

Leto	Število trgovin	Prodaja v parih	Število zaposl. povprečno v letu
1963	96	1.487.600	268
1964	97	1.871.706	276
1965	95	1.981.530	278
1966	96	1.971.517	281
1967	95	1.954.778	283
1968	97	2.128.893	294
1969	100	2.183.158	334
1970	100	2.460.152	361
1971	102	2.569.847	377
1972	107	2.537.404	411

V zadnjih letih prodaja podjetje (razen izvoza) 95 % svojih izdelkov preko lastne trgovske mreže, istočasno dokupuje veliko kooperantskih proizvodov, deloma v dodelavnem poslu, ki teče vzporedno s proizvodnjo za izvoz in deloma kot čisti dokup, ki služi za dopolnitev asortimana.

Prodaja preko proizvodne trgovske mreže je koristna za proizvodnjo in kupca. Za proizvodnjo predvsem zato, ker ima s tekočo spremljavo prodaje in zalog možnost spremljati želje in zahteve končnega potrošnika, dalje zaradi lažjega sestavljanja letnih, sezonskih in tekočih proizvodnih programov in zaradi hitrejšega dotoka denarnih sredstev. Za končnega kupca pa je

koristna zato, ker je direktna pot izdelkov iz proizvodnje do potrošnika preko lastnih trgovin najcenejša, ker je kvaliteta izdelkov najsigurneja in ker je tudi reševanje eventualnih reklamacij najhitrejše in najsolidnejše. Zato bo podjetje tudi v bodoče razvijalo in širilo mrežo lastnih trgovinskih poslovalnic.

V zadnjih desetih letih se je izvoz 4,7-krat povečal

Nedvomno je rast in obseg izvoza, ki smo ga v Peku dosegli v zadnjih letih, eden najpomembnejših dokazov splošne rasti in razvoja podjetja.

Mozirje, Mozirje 54
Murska Sobota, Kerenčičeva 6
Nova Gorica, Kidričeva 20
Novo mesto, Kom. Staneta 11
Piran, Tartinijev trg 13
Postojna, Tržaška 9 a
Prevalje, Trg 1
Ptuj, Murkova 2
Radovljica, Gorenjska c. 5
Rogaška Slatina, Rog. Slatina 93
Sevnica, Glavni trg 38
Sežana, Partizanska 23
Slovenj Gradec, Glavni trg 35
Slovenska Bistrica, Trg svobode 4
Škofja Loka, Mestni trg 41
Šoštanj, Trg M. Tita 14
Trbovlje, Trg revolucije 22/a
Tržič I, Trg svobode 24
Tržič II, Bistrica 118
Vrhnik, Stara cesta 14
Zagorje, Kidričeva 17
Zalec, Šlandrov trg 25

POSLOVALNICA V SR ČRNI GORI

Titograd, Ivana Vujoševića 2

POSLOVALNICE V SR HRVATSKI

Crikvenica, Trg Nikole Cara 10
Dubrovnik, Ugao Čubranovića 1
Karlovac I, Radičeva 7
Karlovac II, Gajeva 6
Osijek, Bulevar JNA 36
Pula, Lenjinova 10
Rijeka I, Korzo nar. rev. 23
Rijeka II, Ul. 43. divizije 7
Slavonski Brod, Omladinska 14
Split, Krešimirova 8
Šibenik, 12. kolov. 1941 br. 8
Varaždin, Kukuljevičeva 4
Zadar, Narodni trg 5
Zagreb I, Ilica 7
Zagreb II, Vlaška 91
Vinkovci, Lenjinova 7
Sisak, M. Tita 34
Djakovo, M. Tita 24
Koprivnica, Robna kuća Izvor

POSLOVALNICE V SR SRBIJI

Arandjelovac, Maršala Tita 265
Beograd I, Maršala Tita 17
Beograd II, Knez Mihajlova 17
Beograd III, Bulevar rev. 204
Beograd IV, Bulevar JNA 63
Kosovska Mitrovica, M. Tita 116
Kragujevac, Maršala Tita 68
Kraljevo, Lenjinova 25
Kula, Maršala Tita 77
Niš I, Pobeđe 2
Niš II, Trg oslobođenja 15
Niš III, Ulica pobeđe 26
Novi Sad I, Svet. Markovića 8
Novi Sad II, Narodnih heroja 5
Senta, Nar. revolucije 1
Sombor, Maršala Tita 18
Sremska Mitrovica, Trg n. heroja 1
Subotica, Trg republike 2
Šabac, Maršala Tita 9
Valjevo, Knez Miloša 1
Vršac, Andje Rankovića 6
Zemun, Lenjinova 11
Zrenjanin, Maršala Tita 31
Kruševac, Trg okt. rev. 51
Bečej, Trg oslobod. 1
Smederevo, Maršala Tita 1
Čačak, Trg ustanka 2
Beograd V, Novi Beograd, Tržni center

POSLOVALNICE V SR BOSNI IN HERCEGOVINI

Banja Luka, Vase Masleše 26
Banovići, Ulica JNA 38/1
Mostar, M. Tita 107
Sarajevo, Vase Miskina 13
Tuzla, Maršala Tita 2
Zenica, Stjepana Radića 26

POSLOVALNICE V SR MAKEDONIJI

Bitola, Maršala Tita 59
Skopje I, Maršala Tita 23
Skopje II, Ul. 106 A br. 12
Skopje III, Gradski center

Zaradi tesne navezanosti na domače trgovine in velikega povpraševanja po obutvi pri nas vse do pred nekaj leti, je pri nas izvoz bil dolga leta občasen pojav in ni imel bistvenega vpliva na usmeritev proizvodnega programa, namenjenega domačemu trgu.

Prav tako ni slučajno, da smo večji del obutve izvažali na klirinška tržišča, kjer so bile zahteve najbolj podobne razmeram našega tržišča, hkrati pa so bile cene bolj zanimive kot pri izvozu na konvertibilnem trgu.

Ko je izvoz po 1967 letu zavzel večji obseg, je nastal kompliciran položaj. Proizvodni program je bil razdeljen na tri dele, ki so bili povsem različni med seboj: program za domače trgovine, program za klirinško področje in program za konvertibilno tržišče.

Proizvodnja se je srečevala z mnogimi problemi, kako naj tako pisan program realizira, hkrati pa nikoli ni bilo jasno, kakšna bodo naročila v naslednjem razdobju.

Problem je postal še hujši, ko je sporazum med industrijskimi podjetji čevljarke stroke vezal izvoz na klirinško področje in rezultati doseženimi na konvertibilnem področju. Zato je bilo nujno treba iskati odgovor na dve vpra-

šanji: kako zagotoviti večji in sigurnejši izvoz na konvertibilno tržišče in kako poenotiti proizvodni program, ki pa naj bo na evropskem nivoju in hkrati zanimiv za domače tržišče.

Rešitev smo našli v novi organizaciji izvoza na konvertibilno tržišče. Skoraj v celoti smo prenehali delati z manjznimi kupci in začeli smo usmerjati svojo prodajo preko ene same uvozne firme direktno do nemških trgovin na drobno — tako se je rodil AFIS.

Kljub velikim težavam na začetku uspeh ni izostal: prodaja na nov način koncipirane kolekcije je bila neprimerno bolj uspešna na vseh tržiščih, kar kažejo tako rezultati o doseženem izvozu kot povečanje prodaje na domačem trgu. Proizvodni program je bil bolj racionalno grajen, hkrati pa je predstavljal potrošniku večjo izbiro aktualnega, modnega blaga, ki ga na našem trgu do tedaj ni bilo.

Naša vloga v izvozu se je spremenila: bolj smo morali prisluhnuti potrebam tržišča, zato pa smo bili manj odvisni od zahtev posameznikov in vse bolj pomembna je bila naša vloga v celotnem poslu. Delež izvoza je bil vse pomembnejši, kar kaže tudi naslednja tabela:

Leto	Izvoz v 000 parih			Skupaj	%
	Proizvodnja v 000 parih	konvertabilno področje	klirinško področje		
1963	1.158	57	101	158	13,7
1964	1.375	72	225	297	21,6
1965	1.532	108	192	300	19,6
1966	1.517	210	189	399	26,3
1967	1.631	272	323	595	36,5
1968	1.611	411	144	555	34,5
1969	1.909	465	152	617	32,4
1970	1.897	290	228	518	27,3
1971	2.057	549	159	718	34,9
1972	2.031	503	243	746	36,7

Iz pregleda vidimo, da smo v letu 1963 izvozili od celotne proizvodnje 1.158.000 parov le 158 tisoč parov ali 13,7 %, v letu 1972 pa od celotne proizvodnje 2.031 tisoč parov 746 tisoč parov ali 36,7 %. Udeležba izvoza na konvertibilno področje v skupnem izvozu je znašala v letu 1963 36 %, v letu 1972 pa 67 %.

Vrednost izvoza je znašala leta 1963 849 tisoč dolarjev, v letu 1972 pa 4.056 tisoč dolarjev.

Slika o doseženih rezultatih v izvozu pa ne bi bila popolna, če ne bi omenili dveh bistvenih posegov podjetja na tem področju:

— Izvoz na konvertibilno tržišče smo prevzeli v lastno režijo.

Tako nismo le zmanjšali stroške izvoza, ampak smo postali neodvisni od izvoznikov in njihovih interesov, ki niso bili zmeraj identični.

— Vključevanje naših kooperantov v naš program izvoza in proizvodnje za domači trg je logično nadaljevanje naše osamosvojitve na področju izvoza. Odprle so se nove možnosti za povečanje izvoza, hkrati pa nova področja za kooperacijo in specializacijo. Skupni obseg poslov, ki jih je realiziral Peko, se je izredno povečal (česar v tabelah ne prikazujemo) in je dosegel v letu 1972 vrednost 6.240 tisoč dolarjev, v jubilejnim letu pa bo narastel na preko 8 milijonov dolarjev.

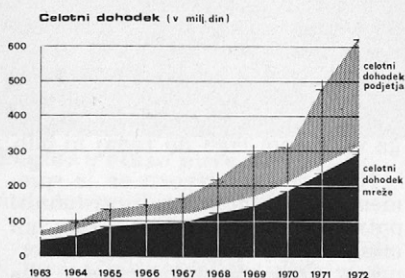
Šuštarska nedelja v Tržiču

Celotni dohodek, dohodek in skladi

Tako velike rasti in velikih vlaganj podjetje ne bi zmoglo, če ne bi s skrbnim in perspektivnim planiranjem stalno zviševalo dohodka in skladov.

Rast celotnega dohodka

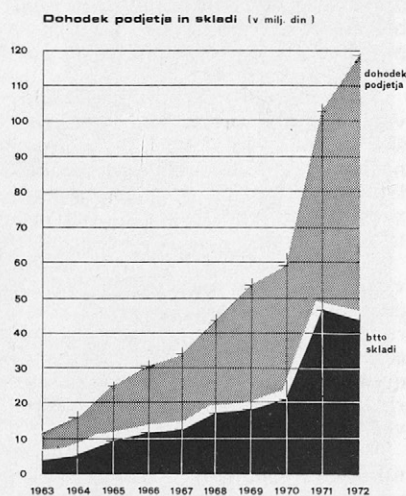
Celotni dohodek, ki je znašal leta 1963 77.895 tisoč din, je porastel po desetih letih za 7,9-krat: na 613.915 tisoč din. Udeležba proizvodne dejavnosti je znašala leta 1963 44,6 % in leta 1972 pa 52,8 % celotnega dohodka.

Dohodek podjetja in bruto skladi

Dohodek je znašal leta 1963 11.725 tisoč din, v desetih letih se je povečal za 10-krat in dosegel vsoto 118.375 tisoč din.

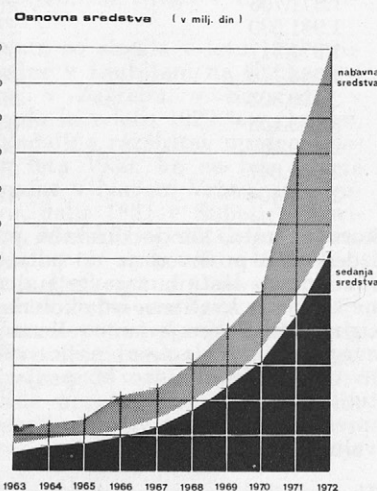
Bruto skladi so znašali leta 1963 3.631 tisoč din ali 31 % dohodka, v

letu 1972 43.394 tisoč din ali 36,7 % celotnega dohodka. V prvih treh letih je moralo podjetje odvajati prispevek iz dohodka, ki je znašal blizu polovice bruto skladov, v kasnejših pa le še obvezni prispevek v skupne rezerve in obvezni prispevek za Skopje oziroma Bosansko Krajino in nekatere druge manjše prispevke. Kljub temu so se bruto skladi v desetih letih povečali 11,9-krat. (Grafikon izkazuje v letu 1972 nasproti letu 1971 nazadovanje skladov. Nastalo je zato, ker smo zvišali amortizacijo od 6.306 tisoč din na 12.360 tisoč din.)

Sredstva amortizacije

Hitreje kot bruto skladi so naraščala sredstva amortizacije. V letu 1963 so znašala 521 tisoč din, v letu 1972 pa 12.360 tisoč din in so se tako povečala za 24-krat.

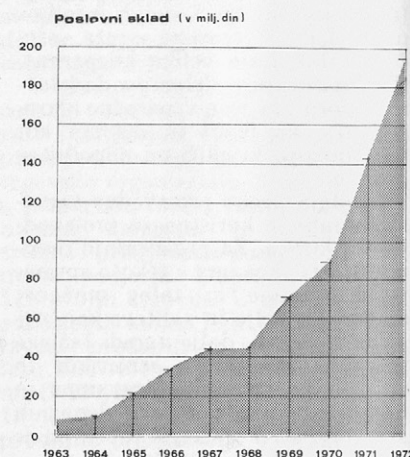

Gibanje vrednosti osnovnih sredstev

Ostanek dohodka in amortizacija sta v zadnjih desetih letih omogočala primerna vlaganja v osnovna sredstva.

Nabavna vrednost se je povečala za 9,5-krat, to je od 12.734 tisoč din na 120.027 tisoč din, sedanja pa kljub pospešenim odpisom za 10,6-krat, to je od 5.519 tisoč din na 62.717 tisoč din.

Vzporedno z vlaganjem v osnovna sredstva je skozi vsa leta namenilo podjetje veliko dohodka za oblikovanje obratnih sredstev. Zato celotno sliko vlaganj najbolj nazorno prikazuje poslovni sklad, ki je od leta 1962 narasel za 21-krat, to je od 9.220 na 194.275 tisoč din. (pripomba: delni vpliv na porast poslovnega sklada je povzročila tudi revalorizacija osnovnih sredstev).

Kadrovski sestav in izobraževanje

Sedemdeset let obstoja podjetja je pravzaprav obdobje nastajanja velikega mozaika naše delovne skupnosti. Od majhnega, komaj tričlanskega zametka obnustavitvi firme je nastala v tem času velika delovna skupnost 2457 delavcev v rednem delovnem razmerju, 20 delavcev-honorarcev in 165 učencev v gospodarstvu ter 69 rednih študentov-študentov na vseh stopnjah šol, ki se bodo po končanem šolanju zaposlili v podjetju. Podjetje je šolalo in bo šolalo tudi precejšnje število že zaposlenih delavcev. Močno razvejena in raznovrstna dejavnost podjetja pa seveda zahteva tako število delavcev in v tako raznovrstni strokovni in kadrovski strukturi, da ji tega ni moglo dati samo mesto Tržič. Zato so se pričeli zaposlovati v podjetju delavci iz bližnje okolice in vse več tudi iz oddaljenih krajev. V zadnjem času pa je podjetje poizkusilo izpopolniti prazna delovna mesta tudi s priseljevanjem delavcev iz drugih krajev domovine.

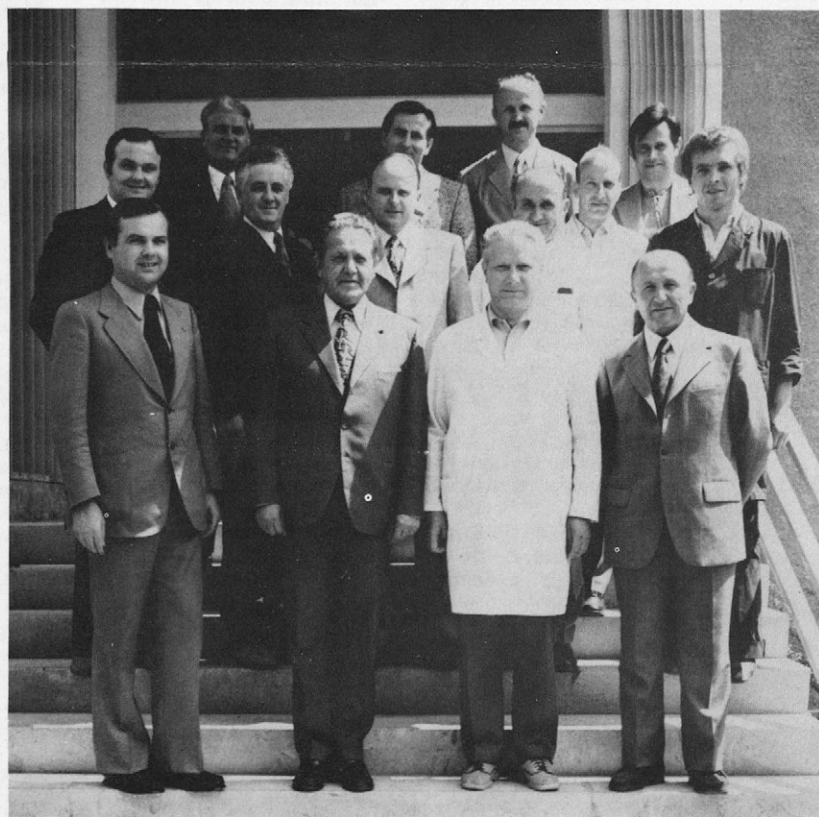
Ker je pomembno imeti dober strokovni kader, skrbi podjetje za redno in izredno izpopolnjevanje strokovnosti vseh zaposlenih. Osnovnemu izobraževanju — priučevanju za določene faze in operacije dela oziroma za delovna mesta je bilo posvečeno ves čas obstoja podjetja največ pozornosti. Ta smer izobraževanja je dobila po drugi svetovni vojni, predvsem pa v zadnjih dvajsetih letih zelo velik pomen, pomen stalnega neprekinjenega načina izobraževanja. Poleg tega pa je veljala skrb pridobivanju kadrov s srednjo, višjo in visoko šolo s štipendiranjem na red-

nih šolah, pa tudi na izrednih za odrasle, saj je podjetje leta 1956 odločilno pripomoglo k ustanovitvi srednje tehniške čevljarke šole v Kranju, na kateri so diplomirali vsi naši čevljarji tehniki. Po ukinitvi redne vaješke šole raznih strok v Tržiču dolga leta nismo mogli poklicno izobraževati naših delavcev doma, pač pa le v oddaljenem šolskem centru v Žireh. Zato smo skupaj s Planiko v Kranju ustanovili pred leti poklicno šolo za poklice v čevljarji industriji, v kateri se je izučilo že 127 prirezovalcev in previvalov.

Tako kot za tovarno smo skrbeli za strokovni kader tudi v prodajni mreži; tu pa predvsem za trgovske pomočnike v rednih šolah in šolskih centrih širom po državi. Povprečno letno smo imeli v učnem razmerju kar 85 učencev. Poslovodje pa smo izobraževali v raznih poslovske šolah in šolah za visokokvalificirane delavce v trgovini.

Vedno smo posvečali dokaj veliko skrb tudi dopolnilnemu izobraževanju članov delovne skupnosti. Tako smo samo v zadnjih petih letih poslali v razne strokovne, družbeno-politične in druge seminarje 3137 delavcev iz tovarne in 441 delavcev iz prodajne mreže.

Dosežki na področju izobraževanja so dokaz, da se delovna skupnost močno zaveda, da lahko dosežemo boljše rezultate samo s spremljanjem razvoja tehnologije čevljarstva in sorodnih dejavnosti, zato pa je potrebno tudi stalno izobraževanje in dopolnjevanje strokovnosti vseh zaposlenih.

V prvi vrsti stoje (z leve proti desni): Janez Bedina, pomočnik glavnega direktorja, Jože Dolenc, glavni direktor, Jože Benedičič, predsednik delavskega sveta in Janko Rozman, svetovalec za ekonomska in poslovno-organizacijska vprašanja. V drugi vrsti stoje: Edvard Bedina, direktor elektronskega računskega centra, Danilo Građišar, direktor nabavnega sektorja, Jože Gros, direktor tehničnega sektorja, Ivan Gregorc, sekretar osnovne organizacije Zveze komunistov, Janko Mladič, predsednik odbora za zadeve združenega dela, Ludvik Perko, predsednik tovarniškega aktiva Zveze mladine. V zadnji vrsti stoje: Janez Kališnik, direktor finančnega sektorja, Milan Jazbec, direktor prodajnega sektorja in predsednik odbora za gospodarjenje, Slavko Hvalica, direktor splošnega sektorja in Pavel Roblek, predsednik osnovne organizacije sindikata.

Povprečna starost po stanju 1. 5. 1973 je v tovarni 30 let in v prodajni mreži 31 let.

Nivo osebnih dohodkov spremljamo posebej za proizvodnjo in posebej za trgovinsko dejavnost. V

proizvodnji je znašal povprečni osebni dohodek v letu 1963 298 din, v letu 1972 pa 1.791 din (indeks 601); v prodajni mreži pa v letu 1963 291 din in v letu 1972 2.344 din (indeks 806).

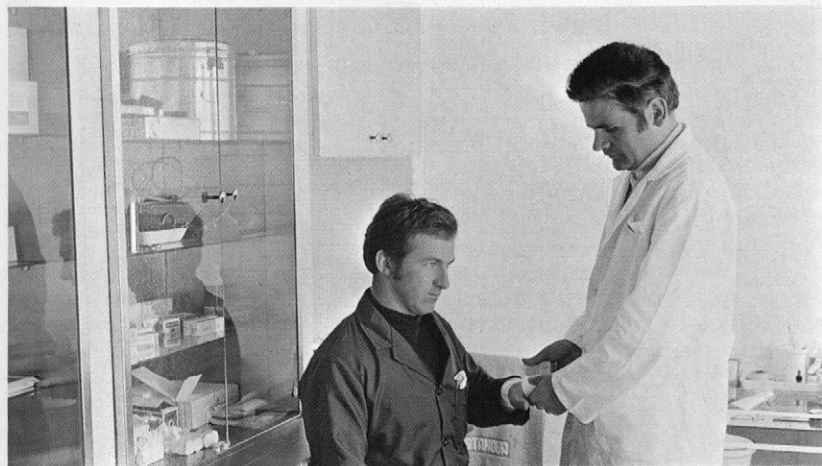
Število zaposlenih v tovarni in prodajni mreži od 1945. leta dalje

Leto	prodajna mreža	tovarna	skupaj
1945	28	243	271
1950	197	524	721
1955	198	708	906
1960	217	1024	1241
1965	280	1081	1368
1970	367	1678	2045
1973	437	2020	2457

Kvalifikacijska struktura zaposlenih v tovarni in prodajni mreži 1. 5. 1973

	tovarna	mreža	skupaj
visokokvalificirani	23	36	59
kvalificirani	331	351	682
polkvalificirani	82	3	85
nekvalificirani	1320	24	1344
visokostrokovni	10	—	10
višjestrokovni	16	—	16
srednjestrokovni	123	9	132
nižjestrokovni	115	14	129
skupaj	2020	437	2457
od tega			
žensk	1379	278	1657
moških	641	159	800

Skrb za delovnega človeka

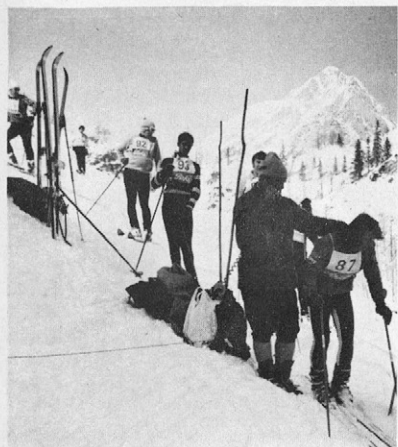

Ambulanta

Poleg skrbi za stalno izpopolnjevanje in izobraževanje delavca v neposredni proizvodnji kot tudi za delavce v ostalih službah je bilo v podjetju veliko napravljeno tudi za izboljšanje življenjskega standarda članov delovne skupnosti.

Sindikaino prvenstvo naše tovarne v sankanju

Znamenita šuštarjada

OKREVANJE DELAVCEV

S pomočjo zdravnika izbira socialna služba že nekaj let določeno število delavcev za okrevanje v zdraviliščih ali primernih klimatskih krajih. Te ugodnosti so deležni seveda le delavci, ki so iz zdravstvenih razlogov takega zdravljenja potrebni in jim ga njihove socialne razmere ne dopuščajo. Doslej je bilo na takem okrevanju več kot sto članov delovne skupnosti.

TOVARNIŠKA MENZA

Tovarniška menza, ki je poslovala kot delavska-uslužbena restavracija pet let po končani vojni, je

Tovarniška menza

ZDRAVSTVENO VARSTVO V TOVARNI

Da bi dosegli čim boljše zdravstveno stanje vsakega člana delovne skupnosti, je bila v podjetju ustanovljena obratna ambulanta. Ta skrbi za kurativno in preventivno zdravstveno dejavnost. V okviru dispanzerja za medicinska dela opravlja prve preglede delavcev pred zaposlitvijo, mladoletnikov in delavcev, ki so zaposleni na zdravju škodljivih delovnih mestih ter delavcev v živilski stroki (tovarniška menza). Tudi v kurativni dejavnosti je obratna ambulanta zelo blizu delavcu na delovnem mestu, kar se že in se bo še bolj odražalo na zdravstvenem stanju posameznikov in boljših rezultatih dela.

bila ponovno ustanovljena leta 1960 v prenovljenem objektu na območju tovarne in zaradi večjih potreb pred petimi leti rekonstruirana tako, da nudi danes vsakodnevni topli obrok preko tisočim, kosilo pa 300 delavcem podjetja. Poleg tega skrbi tudi za druge oblike malic in za razne okrepčevalne pijače za člane kolektiva med delom.

STANOVANJA

Največja skrb za delovnega človeka pa je bila posvečena reševanju stanovanjskih zadev delavcev. Vsako leto so bila določena finančna sredstva za graditev in nakup stanovanj ter za posojila za gradnjo in adaptacije stanovanj. V času do konca 1965. leta je podjetje imelo in zgradilo 57 družinskih stanovanj ter jih takrat prodalo delavcem, ki so v njih stanovali. Zatem pa je podjetje dajalo v glavnem posojila za nakup stanovanj iz družbene gradnje. Tako je bilo danih posojil za skoraj 30 milijonov dinarjev in s tem rešenih 521 vlog prosilcev (od tega 100 v prodajni mreži) za stanovanja od skupno 1039 (od tega 286 v prodajni mreži) v tem obdobju vloženih zahtev. Če upoštevamo še v zadnjih letih kupljena družbena stanovanja, je bilo v celoti ugodno rešenih 586 stanovanjskih problemov naših delavcev. V tem pa ni vračunanih 35 ležišč v samskih domovih, ki jih je podjetje usposobilo v zadnjih letih.

Letos praznujejo naši gasilci 20-letnico ustanovitve gasilskega društva

Nekdaj je čevljar izdelal obrtnik sam od začetka do konca. V majhnih delavnicah, ki so bile v stanovanjskih hišah, je bila nameščena majhna lesena mizica, na kateri je bilo število čevljarjsko orodje. Okrog mizice so bili trinožni čevljarjski stoli, ob steni pa je bilo na policah in v omarah veliko kopit različnih velikosti in oblik. Ker so velikokrat delali ponoči, so imeli pe-

vanju z domačimi in tujimi usnjarsko-čevljarjsko proizvodnimi podjetji. Potrebovali bomo veliko strokovnjakov najrazličnejših poklicev. Zato tudi vlagamo velika sredstva v štipendiranje in šolanje že zaposlenih v podjetju. V sistem nagrajevanja po delu pa so vgrajeni elementi, ki še posebej stimulirajo pomembnejše prispevke k večji poslovni uspešnosti podjetja.

Medfazna kontrola v montažnem oddelku 523

trolejke, katerih svetlobo so usmerili s steklenimi krogli, napolnjenimi z vodo, na mesto, kjer so rezali in šivali.

Moderna tehnologija proizvodnje obutve, ki se je razvijala sto let, je popolnoma spremenila način izdelave čevlja in komaj kje še najdemo čevljarje, ki še znajo sami napraviti čevljarje. Danes je vsakdo ozko specializiran za eno ali nekaj natanko določenih operacij. Da proizvodnja nemoteno teče, skrbe zanjo strokovne službe, ki morajo pripraviti vse za proizvodnjo. To pa zahteva številne različne poklice, ki s tradicionalnimi čevljarjskimi poklici nimajo več nobene zveze. Organizacija in avtomatizacija proizvodnje in celotnega poslovnega procesa je eden od ključnih elementov za uspešno poslovanje. Prav gotovo se bo ta proces nadaljeval, čeprav nikoli brez ljudi. Nasprotno, zahtevnejša proizvodnja bo terjala od ljudi še večjih naporov, predvsem umskih, in zato tudi večjo usposobljenost. Še veliko možnosti se ponuja pri organizaciji posameznikove iniciative v samoupravnem sistemu. Da pa bo to resnično zaživel, bo potrebno dvigniti zavest in znanje delovnega človeka na višjo raven.

V prihodnjih letih bomo nadalje razvijali osnovno, kot tudi vzporedne dejavnosti ter širili prodajno mrežo poslovalnic. Veliko pozornost bomo posvečali nadaljnji rasti izvoza in sodelo-

ne samo tradicija sedemdesetih let in sredstva s katerimi razpolagamo, ampak predvsem znanje, prihodnost in zagrizenost vsakega člana delovne skupnosti Tovarne obutve PEKO zagotavljajo, da bomo v naslednjih letih dosegali prav take, če ne še večje uspehe kot doslej.

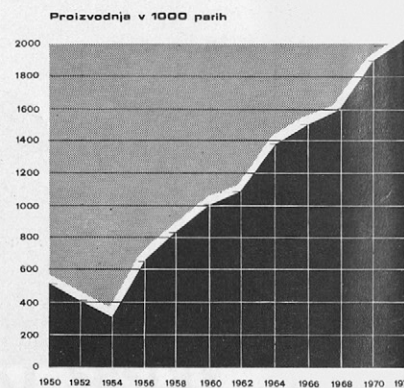

Poslovalnica Ljubljana III — delo našega projektivnega biroja

Obseg proizvodnje, ki se je v letih od 1954 do 1971 stalno povečeval, se je v zadnjih dveh letih ustabil na nekaj več kot dveh milijonih parov obutve.

Skrb za stalno kakovost izdelkov, ki je bila že v preteklosti zelo velika, se sedaj še povečuje in tudi v bodoče bo v največji možni meri zajeta v proizvodnih programih.

Z vsemi močmi si bomo prizadevali, da ostanejo naši izdelki pojem kakovosti.

Čevljar, glasilo delovne skupnosti Tovarne obutve PEKO Tržič. Jubilejno številko je pripravil širok krog naših delavcev v podjetju. Sodelovali so zunanji sodelavci, uredila pa sta jo Janko Rozman in Božidar Meglič, ki zanjo tudi odgovarjata. Tiskano v ČP Gorenjski tisk Kranj v 5000 izvodih. List dobe člani delovne skupnosti, upokojniki in štipendisti tovarne brezplačno.

V izdelovalnici zgornjih delov 512 je v dveh izmenah zaposlenih 420 delavcev